

POSUDOK K HABILITAČNEJ PRÁCI Mgr. Miroslava Dacha, Art.D.

Predkladaný materiál k habilitácii Mgr. Miroslava Dacha, Art.D. je predovšetkým dokladom jeho aktívnej a najmä bohatej dramaturgickej, ale i autorskej činnosti. Jeho záber je extrémne široký a neobmedzuje sa len na kontext slovenského divadla, ale pomerne výrazným spôsobom poukazuje aj na jeho aktivity zahraničné.

K habilitácii predkladané tri umelecké výkony tento široký rozstrel nie len dokladajú, ale stávajú sa aj akýmisi špičkami ľadovca reprezentujúcimi polia rôznorodosti jeho záujmov a teda i jeho umeleckej, a vo vzťahu k ich využitiu, aj jeho pedagogickej činnosti.

Ako dlhé roky praktikujúci dramaturg môžem i v tomto prípade potvrdiť, že je naozaj obtiažne v hlboko syntetickej povahe divadelného diela vypreparovať to, čo prislúcha profesii i osobe dramaturga, súc poučený aj inou skúsenosťou a tou je práca s rôznymi režisérmi. V skutočnosti a v samotnom výsledku je (z pohľadu dramaturga), práve režisér ten, čo určuje rozsah a priestor dramaturgovej práce, ak odhliadneme od jej „remeselnej“ a nezáživnej súčasti, akou sa môže javiť tvorba napr. PR materiálov divadla, a i..

K profilovaniu dramaturga teda výrazným spôsobom prispieva spolupráca s konkrétnymi režisérmi. V prípade Mira Dacha je to nespochybniteľne práve osobnosť režiséra Lukáša Brutovského, ktorého dve réžie sa stali, určite nie náhodou, i súčasťou tohto konania.

Inscenácia Maryše z brnenského Ha-Divadla patrí k tým, ktoré akékoľvek stopy archaizmu dôsledne popierajú. Dalo by sa povedať, že je „oholená o dobu“, o formu, ktorá tak často kraľuje množstvu jej výkladov za to storočie, kedy sa stala klasikou par excellence, hoci sa vlastne považuje za revolučnú hru divadelného realizmu konca 19.storočia. Toto dôsledné postavenie inscenácie na bazálnych koreňoch deformovaných vzťahov konkrétnej komunity je, z môjho pohľadu, rozhodnutím, patriacim do sféry dramaturgicko-režijnej úvahy, úpravy a deklarováním myslenia, ktoré zrejme odráža už podstatne dlhšie vedený dramaturgicko-režijný dialóg Mira Dacha s Lukášom Brutovským. Až vďaka nemu sa zrejme môže realizovať napríklad aj v podobe vysoko expresívneho herectva v inteligentne jednoduchých

kostýmoch v drobných detailoch letmo naznačujúcich dobu i prostredie. A možno práve vďaka nemu sa tragédia hry a najmä hlavnej postavy stáva extrémne uveriteľnou pre dobu dnešnú. Výklady dialógov (a pohrávanie sa s nimi v podobe opakovania, čiže grotesknej hry bez východiska), nenesú prakticky žiadne znaky doby a nie je teda žiadna šanca nášho apriórneho odcudzenia sa im len kvôli ich vnucujúcej sa forme, čo je častým bočným (a niekedy vôbec nie bočným) efektom pri práci s klasickou spisbou, obzvlášť z prostredí lokálnych komunít druhej polovice 19. storočia (dedina, malomesto). Na scéne tejto Maryše vidíme sex, násilie, alkohol, všetko to drsné, bazálne, čo sme v istej fáze prístupu ku klasike začali nešťastne obaľovať krojmi a inými pozornosť berúcimi ornamentami. V tejto inscenácii je naša pozornosť sústredená, a každá situácia dokladuje precíznu analýzu textu. Jediné, čo prekáža mne, ako bežnému divákovi, je chlad. Emócie sú síce exaltované, ale v skutočnosti chladné, drsné a ironizujúce. Intelekt a odstup tvorcov víťazia nad potenciálnym pátosom. To však nezmenšuje hodnotu podobného prístupu.

Odtlačok tohto typu dramaturgicko-režijného myslenia badať aj v druhej predloženej inscenácii - Karvašovej Polnočnej omši. Špecifická psychologická kresba charakterov tejto hry prudko súvisí so samotným princípom tvorby autora a vytvára tak možno ešte jednoduchší model určujúci prístup k jej realizácii. Ak sa v Maryši dramaturg s režisérom snažili hru o dobu „oholiť“, v tomto prípade je doba jednou z hlavných postáv, plnohodnotný spoluhráč, ktorý však slúži samotným postavám skôr ako alibi k tomu, aby zdôvodnili pred inými, ale najmä sami pred sebou, svoj oportunistický životný postoj. Opäť, tak ako v prvom prípade, ide o dôsledný dramaturgicko-režijno-herecký výklad samotných postáv, v snahe prehliť typ, bez snahy nám ho ponúknuť k stotožneniu. Hoci ide možno skôr o pocit, ktorý som si vsugeroval. Ten však vo mne dôsledne prehlboval po celý čas sledovania inscenácie názor, že inscenátori robia všetko preto, aby som k žiadnej z postáv čo i len na sekundu nebodaj nepocítili sympatiu, pretože každá zlyháva de-facto neospravedliteľným spôsobom. O to jednoduchšie však (a to bol možno i cieľ, ja neviem, možno dokonca už Karvašov cieľ) dospeje človek k odsúdeniu. Ak by však odsúdenie prinieslo uspokojenie, zrejme by neostal vo mne nepokoj. Ten intenzívny a neutíchajúci nepokoj, ako výsledok inscenácie, v ktorej „cyklická“ pointa, podobne ako v Maryši, poukazuje v danom momente na zreteľnú bezvýchodiskovosť situácie, v ktorej sa, nie len ako ľudia, ale práve ako spoločnosť ocitáme, pokiaľ tento nekonečný kruh chameleónskeho prispôsobovania sa dobe neprerušíme nejakým oveľa ráznejším aktom. Aktom priznania si týchto zlyhaní, bez snahy

ich len prezliecť do uniformy alibizmu. Z oboch inscenácií teda doslova kričí zámer, ktorý z môjho pohľadu je zámerom - nadstavbou a teda jasne definuje postoje inscenátorov, dramaturga Dacha nevynímajúc. Napriek tomu, že sa s textami pracuje dôstojne a s úctou, bez akejkoľvek demonštratívnej snahy text využiť, či zneužiť. To zasa svedčí o vzťahu dramaturga k textu samotnému.

Posledné predkladané dielo sa vymyká predošlým, už len faktom, že zastupuje celkom inú umeleckú sféru záujmu Mgr. Mira Dacha Art.D. Tá sa pohybuje v rovine autorstva pôvodných hier, ale i adaptácií, divadelných, ale v ostatnom čase i rozhlasových, čo jednoznačne opäť poukazuje na šírku jeho umeleckého gesta. Timravina novela Záplava je jednou z dvoch jej posledných (tou druhou sú Dve doby), napísaných v roku 1938, v predvečer rozpútania II.svetovej vojny. V jej tvorbe je pomerne ojedinelá a autor adaptácie s týmto faktom aj umne narába. Timrava (asi vôbec nie paradoxne) v tejto novele popisuje (a veľmi odlišným spôsobom, než kedykoľvek predtým) historickú udalosť, ktorá je vo všeobecnom vnímaní našich dejín pomerne opomínaná. Patrí totiž do kategórie historicky a politicky natoľko komplikovaných, že sa vysvetľuje ťažko už len ako dejepisná látka, nie to ešte pretvorená na umelecký obraz. Ide o krátke obdobie konca prvej svetovej vojny, keď po vyhlásení Československej republiky nastal (najmä v oblasti Horného Uhorska) chaos, v ktorom si množstvo obyvateľov vysvetľovalo slovo „oslobodenie“ ako príležitosť k anarchii. Podobne si to vysvetlila aj skupina maďarských boľševikov, ktorá vtiahla na naše územie a na krátky čas ustanovila Maďarskú republiku rád. Timrava sa ponára práve do tohto obdobia, kde rozklad monarchie vrcholí v absolútnom chaose, definitívnom rozpade akýchkoľvek hodnotových istôt, keď staré zaniká a nové nie je definované. Miro Dacho pristupuje vo svojej adaptácii k Timravinu textu absolútne bez sentimentu a posvätnéj úcty a vytvára scenár, v ktorom sa mystifikovaná Timrava stáva doslova vojnovým reportérom, viac či menej náhodne zaznamenávajúcim chaos doby, neschopnosť k nej zaujať stanovisko, dokonca i s odstupom času. Text sa tak stáva mystifikovanou doku-drámou, jemne ironickou a zároveň nesmierne výpovednou perlou, ktorá na malej ploche odráža doslova ducha doby. Človek sa pri počúvaní tejto realizácie nemôže prestať usmievať, napriek tomu Dacho predlohu nedeheronestuje, naopak, nachádza kľúč, ktorý je z hľadiska formy oveľa odvážnejší, než by sme očakávali.

Aj ďalšia predložená dramaturgicko-autorsko pedagogická činnosť Mgr. Mira Dacha Art.D, s ktorou som mal tú možnosť sa za ostatné roky stretnúť a

konfrontovať sa s ňou, dokazuje nie len vedomú koncepčnú prácu na poli samotného divadelného umenia, ale najmä ambíciu prezentovať a reprezentovať silu výpovednej hodnoty diel, bez akéhokoľvek zaváhania smerujúcu ku kultivácii tohto prostredia a veľkej schopnosti transformovať vlastné poznanie do podoby napríklad i posolstva pedagóga študentovi.

Habilitačnú prácu Mgr. Miroslava Dacha preto navrhujem prijať a po úspešnom priebehu habilitačného konania súhlasím s udelením umelecko-pedagogického titulu „docent“.

prof. Peter Pavlac